

Література:

1. Інструкція з діяльності підрозділів дорожньо-патрульної служби Державтоінспекції МВС України: Наказ МВС України від 13.11.2006 № 1111. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1243-06/ed20090717/find?text=%C4%EE%F0%EE%E6%ED%B3%E9+%F0%F3%F5#Text>

2. Про затвердження Типового положення про Систему управління безпекою руху на автомобільному транспорті (на всіх рівнях – міністерство – підприємство): Наказ Мінтранс України від 12.11.2003 № 877. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0877361-03#Text>

3. Система управління безпекою дорожнього руху. Вимоги та настанова щодо застосування (ISO 39001:2012, IDT): Національний стандарт України ДСТУ ISO 39001:2015. Закон, ТОВ «Ай Ті Систем Юкрейн», 2022. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/39001-2015_0.pdf

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-293-0-21>

НЕПРАВОМІРНІСТЬ ОБМЕЖЕННЯ МАКСИМАЛЬНОГО РОЗМІРУ ПЕНСІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ НА ПРИКЛАДІ АКТУАЛЬНОЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Риженко І. М.

*кандидат технічних наук, доцент,
член-кореспондент Академії адміністративно-правових наук України,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Бабич І. С.

*здобувач III освітньо-наукового рівня вищої освіти (доктор філософії)
Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

Достеменно відомо, що пільги, компенсації чи соціальні гарантії фактично виступають додатковим джерелом існування для осіб, котрі їх отримують, та одночасно з цим необхідною конституційною складовою права на достатній рівень життя, що не може бути нижчим за встановлений прожитковий мінімум, а від так потенційне звуження

цього права шляхом стратегічних помилок уряду не допускається [3, п. 5]. Тобто, законодавчі оновлення або новели не повинні негативно впливати на ті соціальні гарантії та їх розмір, які вже існують. Разом з тим це не означає, що державні органи неухильно дотримуються даного постулату. Така теза узгоджується й з науковими міркуваннями тандему дослідників у складі А. М. Івановської та Н. І. Чудик-Білоусової [1, с. 251]. Зрозуміло, що така кон'юнктура викликана подіями та обставинами, в умовах яких знаходиться Україна. Це й постійний дефіцит бюджетних коштів, й військова агресія проти нашої держави, яка заважає залучати іноземні інвестиції, й деякі інші причини.

Вагома частина наукової спільноти вважає, що й надалі українці будуть страждати від певних соціальних утисків, адже сьогодення ситуація не дуже оптимістична. Проте частина соціальних гарантії повинна залишатися недоторканою. Переважно це стосується пільг та компенсацій військовослужбовцям, ветеранам війни та громадянам, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

На цій ноті вважаємо треба більш детально зануритися в пенсійні спори за участю військовослужбовців, а саме в ті спори, що базуються навколо протиправних обмежень пенсійних виплат максимальним розміром.

Чи не вперше уряд вирішив обмежити максимальний розмір пенсійних виплат після світової економічної кризи 2008 року, запровадивши зміни до деяких законодавчих актів, проте ці зміни отримали ярлик неконституційних. Разом з тим запущений процес зупинити вже здавалося неможливим. Держава знайшла, на її думку, вдалий механізм мінімізації видатків на соціальне забезпечення громадян. Починаючи з 2011 року було прийнято ще низку законодавчих актів, які обмежували максимально допустимий розмір пенсійних виплат десят'ма прожитковими мінімумами, установлених для осіб, які втратили працездатність. При цьому нові закони зумовлювали внесення змін й до концептуальних положень профільних пенсійних законодавчих актів. Таким чином, військові-пенсіонери опинились в ситуації, коли замість ймовірних 20–30 тисяч гривень пенсії, їх пенсійні доходи штучно обмежували на рівні п'ятнадцяти, шістнадцяти або сімнадцяти тисяч гривень, залежно від тих мінімумів, які на кожен рік затверджувалися бюджетними актами.

Не викликає жодних сумнівів той факт, що обмеження максимальним розміром належних пенсійних виплат можна розцінювати як втручання в мирне володіння майном, в розумінні європейських правозастосовних практик, що допускається виключно у випадках переслідування легітимної мети, при умові збереження принципу пропорційності. На допомогу населенню при такій тенденції

приходять органи правосуддя, котрі покликані виправити існуючу несправедливість з боку держави. Яскравим прикладом зв'язку роботи органів загальної та конституційної юрисдикції може слугувати справа № 400/2085/19 [2], яка пройшла всі інстанції та завершилась відновленням порушених прав заінтересованої особи. Також звертаємо увагу, що посилання в літературі буде проставлено на платформу «Verdictum», розроблену сервісом «Liga.zakon», оскільки у зв'язку з військовим станом Єдиний державний реєстр судових рішень наразі недоступний з безпекових міркувань.

Суть спору у справі № 400/2085/19 полягала в тому, що особі – колишньому військовослужбовцю обмежили максимальний розмір пенсії, що підлягає виплаті, 10 прожитковими мінімумами, установленими для осіб, які втратили працездатність. Позивач не погодився із такою позицією та звернувся до суду з вимогою зобов'язати відповідача здійснювати виплату призначеної пенсії без обмеження її максимальним розміром, а також провести доплату різниці пенсії між максимально нарахованим та фактично виплаченим розміром. Дослідивши фактичні обставини та матеріали справи, Верховний Суд зазначив, що з урахуванням обмеження її виплати, встановленої статтею 2 Закону України від 08.07.2011 № 3668-VI, що становить десять прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність, пенсія позивача обмежена з 01.01.2018 до 13 730 грн, а з 01.07.2018 до 14 350 грн. При цьому така ситуація є протиправною, адже на момент виникнення правовідносин була наявна колізія між згаданим Законом та Законом України від 09.04.1992 р. № 2262-XII з урахуванням Рішення Конституційного Суду України від 20.12.2016 № 7-рп/2016 [4] – у частині обмеження максимальним розміром пенсії військовослужбовців. Відтак застосуванню підлягають саме норми Закону України від 09.04.1992 р. № 2262-XII з урахуванням Рішення Конституційного Суду України від 20.12.2016 № 7-рп/2016 [4], а не норми Закону України від 08.07.2011 № 3668-VI [2].

В загаданій справі Верховний Суд також слушно процитував рішення Конституційного Суду, розтлумачуючи спірні правовідносини: «обмеження максимального розміру пенсії та призупинення виплати призначеної пенсії особам, яким право на пенсійне забезпечення встановлене Законом № 2262, порушує суть конституційних гарантій щодо безумовного забезпечення соціального захисту осіб, передбачених частиною п'ятою статті 17 Конституції України, які зобов'язані захищати суверенітет, територіальну цілісність і недоторканність України, внаслідок чого відповідні положення Закону є вочевидь неконституційними» [4, абз. 10 п. 2.2.].

Підбиваючи підсумок даному дослідженню, варто наголосити на тому, що держава не має права в односторонньому порядку зменшувати свої зобов'язання щодо пенсійного забезпечення осіб, які вже виконали свій обов'язок перед нею та заробили своєю працею право на належне пенсійне забезпечення. Порушення взятих на себе соціальних зобов'язань державою підриває її авторитет та створює додаткове навантаження на органи правосуддя. Добре, що вітчизняні суди загальної юрисдикції найчастіше якісно застосовують висновки щодо конституційності певних законодавчих положень, оформлені Конституційним Судом України у власних рішеннях, але буде набагато краще, якщо подібна потреба поступово відпаде, адже уряд буде виконувати функції соціальної держави в тому об'ємі, який мається на увазі під відповідною концепцією.

Література:

1. Івановська А. М. Захист трудових та соціальних прав у практиці Конституційного Суду України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Університетські наукові записки*. 2014. № 2. С. 245–258. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2014_2_29

2. Постанова Верховного Суду від 16.12.2021 р. по справі № 400/2085/19 [Електронний ресурс]. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/101955097>

3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 44, 47, 78, 80 Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» та конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 78 Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» (справа про зупинення дії або обмеження пільг, компенсацій і гарантій): Рішення від 01.12.2004 р. № 20-рп/2004, Справа № 1-27/2004/ КСУ. *Офіційний вісник України* від 31.12.2004 р., № 50, стор. 75, ст. 3289.

4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень другого речення частини сьомої статті 43, першого речення частини першої статті 54 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»: Рішення від 20.12.2016 р. № 7-рп/2016, Справа № 1-38/2016/ КСУ. *Офіційний вісник України* від 13.01.2017 р. 2017 р., № 4, стор. 567, ст. 157.